

Магістр 2 року навчання
факультету економічної інформатики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

АНАЛІЗ ПРОЦЕСІВ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Анотація. Розглянуто процеси інноваційної діяльності в Україні. Наведено структуру напрямів інноваційної діяльності. Відстежено характеристику інтенсивності розвитку в часі, використано статистичні показники, одержані порівнянням рівнів.

Аннотация. Рассмотрены процессы инновационной деятельности в Украине. Представлена структура направлений инновационной деятельности. Прослежена характеристика интенсивности развития во времени, использованы статистические показатели, получаемые сравнением уровней.

Annotation. The paper describes the processes of innovation activities in Ukraine. The structure of the directions of innovative activity is presented. The characterization of intensity of development in time is traced, statistical indicators obtained by the comparison of the levels are used.

Ключові слова: інновація, інноваційна діяльність, процеси інноваційної діяльності.

Кінець ХХ – початок ХХІ століття характеризується бурхливими подіями у житті людського суспільства. Зрушення в економічних, політичних, соціальних структурах періодично кардинально змінюють усталений порядок речей, викликають бурхливий, непередбачуваний хід подій.

Для України дуже важливим аспектом є збереження промислового комплексу, його структурні зміни і забезпечення подальшого науково-технічного розвитку, що дасть можливість перейти від економіки з переважним обсягом виробництва низьких технологічних вкладень у створення і використання технологій більш високої якості. Важлива роль у цьому процесі належить інноваційній діяльності, активний розвиток якої має стимулювати держава за допомогою фінансових та юридичних інструментів.

Інноваційний процес – поняття комплексне і багаторівневе.

До нього належать не тільки оригінальні ідеї, розробка нової технології й одержання нового продукту. Надзвичайно важливі також поширення нововведення в інші галузі, адаптація нових технологій і продуктів для інших сфер, формування нових секторів ринку.

Тенденції інноваційного розвитку мають свої позитивні і негативні (стримуючі) риси.

Позитивні тенденції інноваційного розвитку:

створення сприятливих ринкових умов для впровадження інновацій в продуктивну діяльність та побут населення;

формування потенційних передумов зростання попиту на інноваційну продукцію у вітчизняній економіці;

посилення конкурентного тиску на внутрішньому і зовнішніх ринках, що поступово підштовхує підприємства до розуміння важливості інноваційної переорієнтації підприємства.

Негативні тенденції інноваційного розвитку:

відсутність науково-методологічної бази формування інноваційної системи;

повільне формування в Україні сучасного і масштабного ринку інноваційної продукції;

в Україні не завершилися процеси перерозподілу власності.

Сучасні процеси в економіці України не сприяють технологічним змінам належної інтенсивності. Висока інфляція в перші роки незалежності, постійна зміна інституційного середовища, невдала промислова політика сприяли тому, що багато інноваційних проектів перестали функціонувати. Різкі і непередбачувані зміни в умовах функціонування економіки України сприяли тому, що динаміка відновлення продукції була вкрай нерівномірною. Аналізуючи період 1999 – 2009 років за відносно стабільних макроекономічних умов, можна зазначити стабільно низький рівень оновлення продукції машинобудування.

Продовжувала змінюватися структура напрямів інноваційної діяльності. Протягом 1999 – 2009 років спостерігалось зниження частки інноваційно активних підприємств, що виконували наукові та науково-технічні роботи (ННТР) або купували їх результати (з 31,4 до 24,1 %).

У той же час протягом 2001 – 2010 років зафіксовано певні позитивні тенденції. Зросла кількість підприємств, які впроваджують засоби автоматизації та механізації. Активніше впроваджуються прогресивні технології.

З 2012 рік в Україні кількість промислових підприємств, що займалися інноваційною діяльністю, порівняно з 2011 роком виросла на 17,4 % – до 1,758 тис. підприємств. Про це повідомила прес-служба Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. Найбільше інноваційно активних підприємств розташовано у місті Києві, Харківській, Запорізькій, Миколаївській та Львівській областях.

Обсяг реалізованої цими підприємствами інноваційної продукції склав 36 157 млн грн.

332 підприємства реалізовували свою інноваційну продукцію за межі України, 24,7 % якої надходило в країни СНД, а майже кожне четверте підприємство реалізовувало продукцію, яка була новою для ринку. Обсяг такої продукції склав 14,5 млрд грн, більше половини якої (52,4 %) 105 підприємств поставили на експорт.

Найбільшу частку інновацій впроваджують підприємства авіабудування, медичної, суднобудівної, скляної, електротехнічної промисловості, хімічного, нафтового, сільськогосподарського машинобудування, металургії. Найпоширеніший напрям інноваційної діяльності – створення і впровадження нової продукції, тобто здійснення продуктивних інновацій. Уряд досі не створив механізму надання пільг промисловим підприємствам, які впроваджують інновації. Як показує зарубіжний досвід, головну роль у стимулюванні інноваційного розвитку промислових та інших підприємств України має відігравати держава, створюючи сприятливі умови для здійснення промисловими компаніями науково-дослідної діяльності, вводячи різні види податкових та амортизаційних пільг. Проблема полягає в тому, що в нашій країні дія цих пільг періодично призупиняється.

Одним із потужних засобів інноваційного розвитку вітчизняної економіки є державний фінансовий сектор. За допомогою бюджетних коштів потрібно стимулювати таких виробників, які не можуть розвиватися і функціонувати самостійно за рахунок власних ресурсів, особливо це стосується суб'єктів інноваційної сфери. Серед доходів бюджету особливе місце займають кошти, отримані від приватизації державного майна, які можуть слугувати потужним джерелом фінансування інноваційного оновлення та модернізації державних підприємств.

Для характеристики інтенсивності розвитку в часі використовуються статистичні показники, одержані порівнянням рівнів, у результаті чого отримано систему абсолютних і відносних показників динаміки: абсолютний приріст, коефіцієнт зростання, темп зростання, темп приросту, абсолютне значення 1 % приросту. Для характеристики інтенсивності розвитку за тривалий період розраховуються середні показники: середній рівень ряду, середній абсолютний приріст, середній коефіцієнт зростання, середній темп зростання, середній темп приросту, середнє абсолютне значення 1 % приросту.

Слід провести розрахунки за даними кількості організацій, які виконують наукові дослідження й розробки (рис. 1, табл. 1).

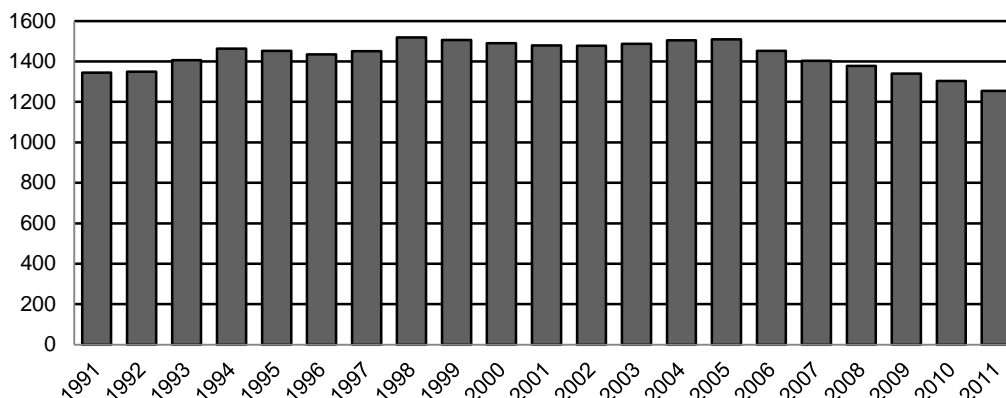

Рис. 1. Кількість організацій, які виконують наукові дослідження

Таблиця 1

Динаміка кількості наукоємних виробництв

Рік		1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Кількість організацій		1 344	1 350	1 406	1 463	1 453	1 435	1 450
Темпи зростання, %	Лан.	–	100,45	104,15	104,05	99,316	98,761	101,0
	Баз.	–	100,45	104,61	108,85	108,11	106,77	107,8
Темпи приросту, %	Лан.	–	0,446	4,1481	4,0541	-0,684	-1,239	1,045
	Баз.	–	0,446	4,6131	8,8542	8,1101	6,7708	7,886
Рік		1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Кількість організацій		1 518	1 506	1 490	1 479	1 477	1 487	1 505
Темпи зростання, %	Лан.	104,69	99,20	98,938	99,262	99,865	100,68	101,2
	Баз.	112,94	112,05	110,86	110,04	109,9	110,64	111,9
Темпи приросту, %	Лан.	4,6897	-0,791	-1,062	-0,738	-0,135	0,677	1,210
	Баз.	12,946	12,05	10,863	10,045	9,8958	10,64	11,97

Закінчення табл. 1

Рік		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Кількість організацій		1 510	1 452	1 404	1 378	1 340	1 303	1 255
Темпи зростання, %	Лан.	100,33	96,159	96,694	98,148	97,242	97,239	96,31
	Баз.	112,35	108,04	104,46	102,53	99,702	96,949	93,37
Темпи приросту, %	Лан.	0,3322	-3,841	-3,306	-1,852	-2,758	-2,761	-3,68
	Баз.	12,351	8,0357	4,4643	2,5298	-0,298	-3,051	-6,62

У табл. 1 наведено дані щодо кількості наукоємних організацій, проведено розрахунок темпу зростання, темпу приросту, а також середньої кількості організацій та середнього темпу зростання.

Для того щоб зрозуміти, як розвивалися організації, слід побудувати графік, з якого помітно, що кількість організацій мали незначні і темпи зростання, і темпи зниження.

Темпи зростання і приросту у відсотках наведено на рис. 2 і 3.

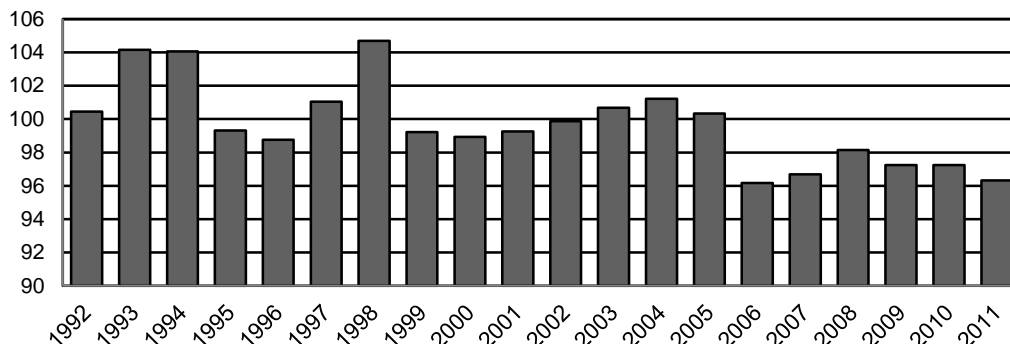

Рис. 2. Темпи зростання, %

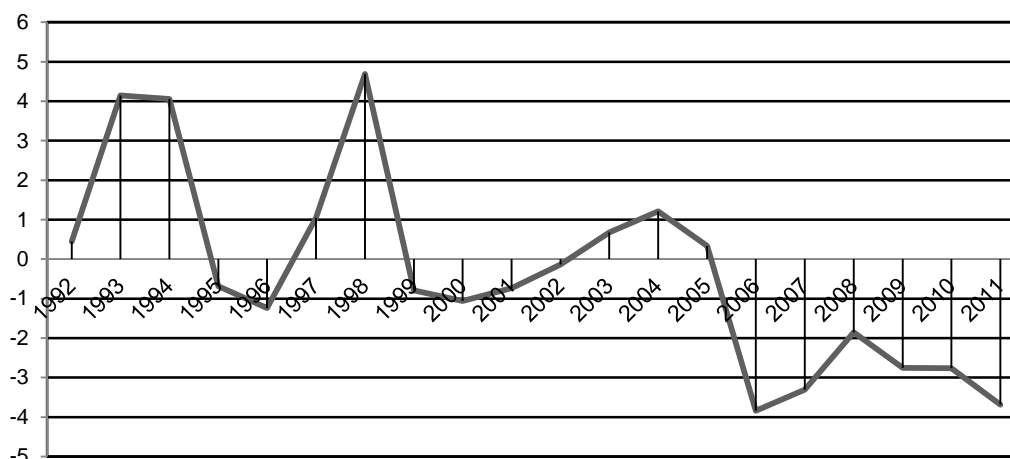

Рис. 3. Темпи приросту, %

Показники темпу приросту показують, на скільки відсотків збільшився рівень звітного періоду порівняно з попереднім або порівняно з початковим рівнем. У 2011 році порівняно з 2010 роком кількість організацій, які виконують наукові дослідження й розробки, зменшилася на 3,6, а порівняно з 1991 роком – на 6,6. Абсолютне значення 1 % приросту показує, скільки організацій треба створити в даному періоді, щоб рівень попереднього періоду зріс на 1 %. У даному прикладі, в 2006 році треба було 15,1, а в 2011 році треба було створити 13,03 організацій, тобто значно менше.

Можна сказати, що з цього динамічного аналізу кількість організацій, які виконують наукові дослідження й розробки, за 21 рік в основному зменшувалася, що створювало несприятливу обстановку в країні, оскільки організації, які займаються інноваціями, – це наше майбутнє.

В Україні досі не отримала достатнього рівня розвитку інституційна інфраструктура фінансової підтримки інноваційної діяльності. Так, позабюджетні галузеві фонди, фонди підтримки наукових ініціатив та спеціалізовані фінансово-кредитні установи не стали дієвими учасниками реалізації на макро- і мікрорівнях інвестиційно-інноваційної політики, спрямованої на технічну модернізацію підприємств, впровадження новітніх науково-технічних розробок і відродження вітчизняного конкурентоспроможного виробництва. Отже, фінансова політика інноваційного розвитку повинна ґрунтуватися на логіці реалізації інноваційного продукту, а саме включати фінансове забезпечення освіти і науки (науково-дослідні роботи та програми), виробництва та продажу інноваційних продуктів. Ефективність фінансової політики інноваційного розвитку залежить від сприйняття інноваційного продукту, формування ринку інноваційних технологій і зростання попиту на них.

Нинішню ситуацію, що склалася в економіці України, відрізняє той факт, що за наявності в країні значних фундаментальних і технологічних заділів відбувається зниження активності інноваційної діяльності, пов'язаної, насамперед, із браком власних коштів у підприємств і обмеженістю бюджетного фінансування.

Таким чином, державна підтримка великих, системних інновацій повинна здійснюватися, в першу чергу, через реалізацію цільових інноваційних програм, органічно пов'язаних із середньостроковими перспективами розвитку реального сектору і соціально-економічними прогнозами. Потрібно обдумано проводити політику залучення іноземних інвестицій.

Література: 1. Інвестиційно-інноваційна діяльність: теорія, практика, досвід : монографія / М. П. Денисенко [та ін.] ; за ред. М. П. Денисенка, Л. І. Михайлової. – Суми : Університетська книга, 2008.– 631 с. 2. Краснокутська Н. В. Інноваційний менеджмент : навч. посібн. / Н. В. Краснокутська. – К. : КНЕУ, 2003. – С. 448–469. 3. Мова Н. Інноваційна діяльність в Україні та напрями її розвитку / Н. Мова, В. Хаусів // Економіка України. – 2010. – 68 с. 4. Державна служба статистики України. – Режим доступу : <http://ukrstat.org>.